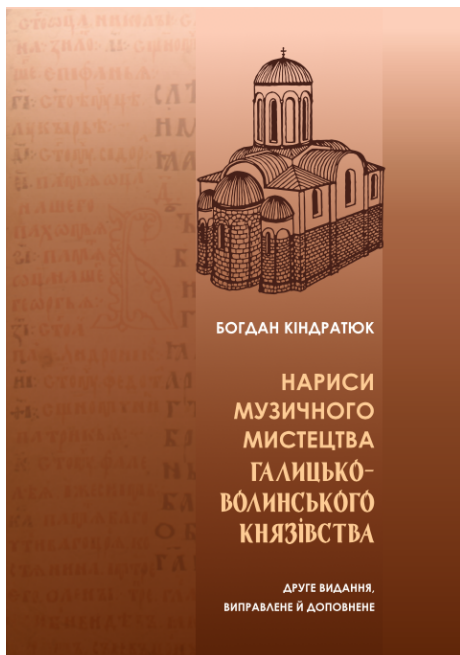

УДК 78(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2025.33.57>

НОВА МОНОГРАФІЯ БОГДАНА КІНДРАТЮКА ПРО МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Сиротинська Наталія,*докторка мистецтвознавства,**професорка кафедри музикознавства і хорового мистецтва**Львівського національного університету імені Івана Франка**ORCID ID: 0000-0001-9524-4574*

Середньовічна доба відіграла особливо важливу роль у формуванні української державності й розвитку українського етносу. У цей час закладалося те міцне підложжя, що в найважчі періоди історичного буття надавало українцям сили для збереження національної ідентичності, мови, культури й духовних цінностей. Саме тоді виникли перші форми української державної організації – Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, які стали не лише політичними утвореннями, а й осередками культурного та духовного життя. У цьому велику роль відіграла у середньовічній Русі теж її християнізація, що стала поштовхом до розквіту писемності, літописання, архітектури, музичного й іконописного мистецтва, а також зміцнення зв'язів України з європейським культурним простором. Отже, студії середньовічної культури є необхідним поступом до пізнання базисних основ функціонування українського етносу впродовж століть.

У цьому контексті монографія доктора мистецтвознавства, професора Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ) Богдана Кіндратюка «Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського

князівства»¹ є вагомим внеском у формування цілісної картини розвитку української середньовічної культури.

Презентована праця є допрацьованим виданням однойменного дослідження, опублікованого 2001 р.² Оновлене видання не лише розширює уявлення про культурну спадщину Галицько-Волинського князівства, а й відкриває нові перспективи для вивчення музичного мистецтва середньовічної України у європейському контексті.

Як зазначає автор на с. 9, спонукою до другого видання стала потреба не лише внести окремі уточнення чи виправити допущені огріхи, а й оновити методологію наукового пошуку, зафіксувати модерні результати археологічних досліджень і медієвістичних студій стосовно розвитку мистецтва на Галицьких і Волинських землях Княжої доби. Це суттєво актуалізувало науковий дискурс відповідно до сучасного стану медієвістичних і музикознавчих досліджень, а також зумовило логічне структурування матеріалів праці. Так, монографія Б. Кіндратюка, епіграфом до якої підійшли ємкі слова Романа Роллана: *Музика – спів століть і квітка історії, що росте як у печалі, так і radoцях людства*, складається з таких розділів:

- I. Передумови розвою музичного мистецтва в ареалі князівств Галицьких і Волинських земель.
- II. Розвиток фольклорних жанрів.
- III. Народна епіка, її творці та виконавці.
- IV. Скоморохи.
- V. Рукописна книжність. Церковний спів.

¹ Кіндратюк Б. Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства. Вид. 2-е, випр. і доп. / ред. і авт. передмови Ю. Ясіновський. Івано-Франківськ : Карпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 294 с.

² Кіндратюк Б. Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства / ред., передмова Ю. Ясіновського. Львів ; Івано-Франківськ, 2001. 142 с.

VI. Літописний Митуса: спроба переосмислення звичного образу.

VII. Дзвони та дзвонарське мистецтво.

VIII. Освіта й музика.

IX. Інструментальна культура, музика в побуті та війську.

Завершують монографію післямова, список використаних джерел, а також покажчики: іменно-особовий, географічних назв і предметів, що сукупно підтверджує ґрунтовність проведеного дослідження.

Скрупульозна структура монографії засвідчує урахування всіх граней функціонування музики Галицько-Волинського періоду, що в подальшому заклало міцний фундамент для розквіту мистецтва ранньомодерної доби. Тож держава Романовичів, з одного боку, успадковує і зміцнює традиції Київської Русі, а з іншого – прокладає шлях для їх подальшого розвитку. Либонь, саме такий ракурс прочитання книги дає змогу вповні оцінити презентований матеріал, а докладно опрацьована й систематизована література, відзначена в передмові, підтверджує особливу ґрунтовність у реконструюванні мистецтва досліджуваного періоду.

Презентована праця відзначається також системною послідовністю увиразнення передумов формування соціокультурного середовища Галицько-Волинського князівства. Опираючись на свідчення археологічних знахідок, релігійних уявлень, літописів і хронік, економічну та історико-політичну ситуацію, автор узагальнює усі ті обставини, що впливали на окремішній стрій мистецького життя краю. У цій спрямованості виокремлюється ціла низка фольклорних жанрів, пов'язаних, насамперед, із календарно-обрядовою музично-поетичною творчістю та її етнорегіональними особливостями аж до вирізнання «мовно-територіальних регіональних одиниць», як про це писав Юрій Шевельов (с. 50). Увесь цей спадок розгортався на основі мелодичної канви, збагаченої передхристиянською обрядовістю, що в подальшому сформувало тематичні й інтонаційні основи народно-національного фольклору. Водночас політична ситуація та її невід'ємний складник – князівські взаємини й постійні походи військових дружин породжують новітній жанр народного епосу, відображеного в інтонаційно-імпровізаційній стилістиці билинно-баладної традиції, що з часом переростає в жанр історичних пісень. А водночас у суспільстві зростає роль мистецької особистості, як про це написано в окремому змалюванні літописного «словутного» співця Митуси, відомості про якого докладно відображено в окремому розділі.

Важливо, що в монографії окремо відзначається значуща роль Візантії з її новими світоглядними й мистецькими впливами, адже вони збагатили пісенні жанри новими виразовими засобами. Це зумовлено, як написано на с. 66, «розширенням мелодичного малюнку, ускладненням ритмічної будови, заміною первісних звукорядів новими, т. зв. церковними ладами». А поруч із процесами адаптації візантійського літургійного співу й богослужбових тестів розвиваються монументальний і станковий живопис, іконографія, книжкова мініатюра, а також постають досконалі самобутні архітектурні комплекси включно з розвитком дзвонарства. Усе це поступово вибудовувало професійний підхід до мистецтва, у тому числі й музичного, а отже, давало змогу краще опановувати інтонаційний мелос і розвивати його якісний бік. Так, у подальшому репертуар сакральної монодії ускладнився системою напівів, зафіксованих в українських нотолінійних ірмологіонах XVI–XVIII ст. Це виразно збагатило естетичний складник церковного співу в ранньомодерну добу.

Мистецькі особливості доби Романовичів розвивали також інструментальне музикування. Етнорегіональні та запозичені від інших народів музичні інструменти побутували не лише при княжих і боярських дворах чи в міському середовищі, а й у сільському, серед простих людей. Так, формувалися професійні музики, удосконалювалися музичні інструменти, запроваджувалися нові жанри. Музичне мистецтво набувало національного забарвлення, а також заклало основу для подальшої адаптації західноєвропейських цехових формацій. Подібну функцію виконували також культура скоморохів з їхніми інструментально-театральними імпровізаціями, виступи лялькарів, що відчутно урізноманітнювало побутове життя народу.

Важливо наголосити, що вищенаведені обриси різних форм професіоналізму церковного й секулярного середовища були важливою передумовою для інтегрування давньоукраїнської музичної культури Галицької та Волинської земель у європейські культурно-мистецькі процеси паралельно з формуванням певних етнорегіональних рис. І в цьому значну роль відіграло саме музичне мистецтво, присутнє буквально в кожному сегменті соціального середовища нашого краю. Це відзначено в кожному окремому розділі презентованого видання, та переконливо підкреслюється вагома роль музичної культури. Це поглиблює не лише розуміння обставин суспільного життя зазначеного періоду Галицько-Волинських земель, а й етнічної ідентичності українського народу та його національно-мистецької мови.

У такий спосіб інформативність тексту, підтверджена чисельними покликами й насичена відповідним цитуванням, вкотре підтверджує значимість Галицько-Волинського князівства на мапі України. Це

важливе свідчення тяглості Руської державності та культурно-мистецьких традицій, а також переконливе свідчення динамічного нуртування середньовічного суспільства, чий здобутки дотепер стверджують міцність і дух української нації.

Цікавим для подальших студій науковців, які опанували латинську, німецьку, старопольську, чеську й інші мови, буде вивчення зазначених у перспективах пошуків писемних джерел із бібліотек Європи. Систематизація нових відомостей, підкріплених результатами ретельного вивчення речового матеріалу, розпорошеного по музейних фондах Галича, Івано-Франківська, Києва і навіть Санкт-Петербурга, модерними археологічними знахідками, посприяє ще повнішому окресленню музики доби Середньовіччя на теренах нашого краю.